

PSYKOTERAPIAISTUNTOIHIN LIITTYVÄ SANASTO
Suomi–somali-sanastotyö

Adil Mohamed
Opinnäytetyö, kevät 2018
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Asioimistulkkauksen koulutus
Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Mohamed, Adil Omar. Psykoterapiaistuntoihin liittyvä sanasto, suomi–somali-sanastotyö. Kevät 2018. 29 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Asioimistulkkauksen koulutus, tulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia suomi–somali-sanasto psykoterapiaistuntojen alalta. Sanasto on tarkoitettu tulkeille ja tulkkiopiskelijoille. Sanasto on koottu termeistä, jotka on kerätty yksilöterapiaistunnoista ja alan kirjallisuudesta. Sanastoon kerättiin yleisimmin esiintyneet termit. Sanastossa on suomenkielisiä termejä ja niiden somalinkieliset vastineet.

Sanastotyö aloitettiin tutustumalla ensin opinnäytetyön aihetta koskeviin lähteisiin ja keräämällä termejä havainnoimalla yksilöpsykoterapiaistuntoja sekä kirjoittamalla niissä käytettyjä termejä ylös. Sen lisäksi termejä kerättiin alan kirjallisuudesta. Kun termit oli koottu, niistä muodostettiin sanalista, josta tehtiin opinnäytetyön produkti eli kaksikielinen sanasto. Sanastoon päätyivät usein käytetyt termit.

Opinnäytetyön tuotteena syntyi psykoterapiaistuntoihin liittyvä suomi–somali-sanasto, joka on opinnäytetyön raportin liitteenä. Opinnäytetyön tietoperustassa esitellään mielenterveys ja psykoterapia, sanastotyön perusteet ja asioimistulkkaus mielenterveysalalla.

Psykoterapiaistuntoihin liittyvä yleissanasto koostuu 100 termistä suomen ja somalin kielellä. Sanaston muotona on aakkosellinen Excel-taulukko. Suomenkielisen termin vieressä on sen vastine somaliksi.

Sanastolle oli tarvetta, koska Suomessa suomi–somali-sanakirja on vasta osittain julkaistu, eikä sellaista ole erikoisaloilta lainkaan olemassa. Tulkki tarvitsee sanakirjoja ja sanastoja joko valmistautuessaan toimeksiantoon tai tulkkauksissa. Tämän opinnäytetyön sanasto auttaa tulkkeja ja tulkkiopiskelijoita tulkkauksessa ja opinnoissa.

Asiasanat: psykoterapia, asioimistulkkaus, sanasto

ABSTRACT

Mohamed, Adil Omar. Finnish–Somali glossary relating to psychotherapy sessions. Spring 2018. 29 p., 2 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Community interpreting. Degree title: Interpreter.

The aim of this thesis was to prepare a Finnish–Somali glossary in the field of psychotherapy sessions. The glossary is for interpreters and interpreting students. The glossary is compiled from terms that were collected from individual therapy sessions and literature in the field. The most commonly used terms were included in the glossary. It contains Finnish terms and their equivalents.

The vocabulary work began by first studying the sources on the topic and collecting terms by observing individual psychotherapy sessions and writing down the terms used in them. In addition, terms were collected from literature in the field. When the terms were compiled, a word list was composed which made the product of the thesis, that is, the bilingual vocabulary. The most common terms were included in the glossary.

The product of the Bachelor's Thesis was the Finnish–Somali Glossary related to psychotherapy sessions, which is attached to the thesis report. The theoretical basis includes mental health and psychotherapy, the basics of vocabulary work and community interpretation in the mental health sector.

The general vocabulary related to psychotherapy sessions consists of 100 terms in Finnish and Somali. The form of the glossary is an alphabetical Excel table. Next to the Finnish term is its counterpart in Somali.

There was a need for the glossary because in Finland the Finnish–Somali dictionary is only partially published and there are no such specialties at all. The interpreter needs dictionaries and vocabularies either in preparation for an assignment or during interpretation. The glossary in this thesis helps interpreters and students in interpreting work and studies.

Key words: psychotherapy, interpreting, vocabulary

QORAAL KOOBAN

Mohamed, Adil Omar. Eray-bixin la xidhiidha kulannada maan-dhayista (psychotherapy, teraabiyada dhimirka) oo ah finnish–soomaali. Gu,ga 2018. 29 b., 2 li-faaq.

Jaamacadda Diaconia, Waxbarashada turjubaanimada ee danaha bulshada, Derejada magaceeda: Turjume.

Qoraalkan qalinjebinta ah hadafkiisu wuxuu ahaa, in la diyaariyo eraybixin finnish– soomaali ah oo ku saabsan kulannada maan-dhayista (psychotherapy) caafimaadka dhimirka. Eray-bixinta waxaa loogu talagalay turjubaannada iyo ardayda barata turjubaanimada. Eray-bixinta waxaa laga keenay erayo, kuwaas oo laga soo ururiyey kulanno maan-dhayis oo hal qof keli ahaan loola yeeshay iyo sidoo kale qoraallo buug cilmiyeed oo mawduucan la xidhiidha. Eray-bixinta waxaa loo ururiyey sida erayadu guud ahaan ay u soo noqnoqdaan oo isu muujiyaan. Eray-bixintu waa erayo af finnish ah iyo dhiggooda af soomaaliga ah).

Eray-bixinta waxaan ku bilaabay markii ugu horeysay, in aan indhaha la raaco waxyaabaha qoraallada ah ee muujinta shaqadayda waxbarasho mawduucoda la xidhiidha iyo in aan ururin ugu dhaqaaqo erayada aan daalacanayey kulannada qofeed ee maan-dhayista, aniga oo qoranaya erayada la isticmaalayo. Waxaan kaloo erayada qaar ka soo ururiyey buug cilmiyeedyo. Marka erayada la isu geeyey, waxaa laga sameeyey liis erayo ah, kaas oo sal u noqday qoraalka buuggan oo ah eray-bixinta ku qoran labada af. Eray-bixinta waxaa ka mid noqday erayada inta badan la isticmaalo.

Muujintii shaqadayda waxbarasho waxaa ka dhashay eray-bixin finnish-soomaali ah oo la xidhiidha kulannada maan-dhayista (psychotherapy), taas oo ku lifaaqan warbixinta waxqabadka muujinta shaqadayda waxbarasho. Muujinta shaqadayda waxbarasho waxaa udubdhexaad u ah oo lagu soo qaatay maan-dhayista iyo caafimaadka dhimirka, aqoonta aasaaska ah ee shaqada eray-bixinta iyo turjumaadda caafimaadka ee qaybta dhimirka.

Eray-bixinta guud ee la xidhiidha kulannada maan-dhayista teraabiyada, waxay ka kooban yihiin 100 eray oo af finnish iyo af soomaali ah. Eray-bixintu waxay isugu xigxigtaa sida alifbeetada waafaqsan, una qoran habka shaxanka ah. Erayada finnishka ah waxaa dhinacooda ku qoran dhiggooda oo soomaali ah.

Waxaa jirtay baahi loo qabo eray-bixin noocan ah, sababtoo ah Finland qaamuuska finnish–soomaali kaliya qayb ahaan baa daabacan, mana jiraan wax kale oo maadooyinka khaaska ah laga dheehan karo. Turjubaanku wuxuu u baahan yahay qaamuusyo iyo eray-bixinno, hadday noqoto markii uu u diyaarga-roobayo gudashada shaqadiisa iyo xaaladdaha uu wax turjumaayo. Eray-bixintan muujinta shaqadayda waxbarasho waxay caawinaysaa turjubaannada, marka ay wax turjumayaan iyo ardayda dhigata turjubaanimada markay waxbaranayaan.

Erayada furaha ah: maan-dhayis, turjumaadda danaha bulshada, eray-bixin

SISÄLLYS

1 JOHDANTO JA TAUSTA	6
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA TIETOPERUSTA	9
3.1 Mielenterveys ja psykoterapia	9
3.2 Asioimistulkkaus	11
3.3 Sanaston merkitys asioimistulkkauksessa.....	12
4 PSYKOTERAPIAISTUNTOJEN TULKKAUS	14
5 SANASTOTYÖ	18
5.1 Yleiskieli ja erikoiskieli	18
5.2 Tarkoitteen, käsitteen, termin ja määritelmän väliset suhteet	19
5.4 Esimerkkejä vastinehausta ja käännösratkaisuista	23
6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	25
7 POHDINTA	26
LÄHTEET	28
LIITTEET:	30

1 JOHDANTO JA TAUSTA

Maahanmuuttotaustaisten somalien määrä Suomessa on kasvanut melko tasaisesti viimeisten kolmen vuoden aikana. Suomesta on Maahanmuuttoviraston sivuston mukaan vuonna 2015 saanut pysyvän oleskeluluvan 499 Somalian kansalaista, seuraavana vuonna luku oli 477 ja vuoden 2017 syyskuun tilastojen mukaan pysyvän oleskeluluvan saaneita Somalian kansalaisia on 405. Tämän kehityksen myötä tulkkauspalvelujen tarve on pysynyt vakaana.

Koska monet Suomeen saapuneet somalit ovat lähtöisin vaikeista oloista kotimaassaan ja koska monille on Suomeen tuloreitin varrella sattunut traumaattisia tilanteita, myös terapiatulkkausten tarve on monen vuoden työkokemukseni ja omien havaintojeni perusteella pysynyt vakaana ja tarve näyttäisi jatkuvan, kun tietoisuus terapiamahdollisuuksista ja asenteet terapiaa kohtaan muuttuvat somalikulttuurin edustajien piirissä myönteisimmiksi.

Olen toiminut useita vuosia tulkkina mielenterveysalalla ja työssäni olen törmännyt mielenterveysalan haastavaan terminologiaan. Kokemukseni on myös osoittanut, että Somaliassa monet tunnetilat ja mielen järkkymiset usein kielletään tai tulkitaan väärin eikä niille anneta arvoa. Somalian ainoa psykiatrinen sairaala sijaitsee maan pääkaupungissa Mogadishussa. Sitä ylläpitävät monet järjestöt ja vapaaehtoistyövoima. Maassa on pitkään ollut sisällissota ja sodan myötä monet terveydenhoitoalan palvelut on lakkautettu. Ihmiset ovat turvautuneet erilaisiin uskomuksiin, pahoihin henkiin, pahansilmiin ja näkymättömiin olentoihin sekä kansanparantajiin.

Psykoterapiassa terapeutin on tiedettävä tarkkaan, mikä asiakkaan tila on ja tehtävä sen pohjalta asiakkaan psyykkistä hyvinvointia koskeva hoitosuunnitelma. Ammattitaitoinen ja täsmällinen tulkkaus on tärkeää myös asiakkaan oikeusturvan kannalta. Terapeutin ja asiakkaan on ymmärrettävä toinen toistaan, jotta hoito on tavoitteiden mukaista. Tämän vuoksi täsmällisten ja ymmärrettävien termien käyttö psykoterapiaistunnoissa on erittäin merkityksellistä.

Opinnäytetyöni on kehittämispainotteinen. Laadin psykoterapiaistuntoihin liittyvien keskeisten käsitteiden suomi–somali–sanaston. Sen laajuuden vuoksi sanastosta on jätetty pois käsitteiden määritelmät. Sanasto pohjautuu pitkälti vuosien varrella tulkkausten valmistautumisvaiheessa ja itse tulkkauksilanteissa keräämiini termeihin. Sanastoon on pyritty löytämään mahdollisimman tarkat vastineet suomenkielisille termeille. Kaikkia termejä ei aina ole olemassa somalin kielessä. Tuolloin on turvauduttu selittävään kuvaukseen termin sisällöstä ja tarkoituksesta.

Suomessa julkaistaan piakkoin suomi–somali-sanakirja. Tämänhetkisen sanakirjapuuutteen vuoksi jouduin turvautumaan olemassa oleviin englanninkielisiin sanakirjoihin. Olen pitäytynyt suunnitelmavaiheessa rajaamassani sanaston laajuudessa, joka on noin 100 sanaa. Sanat ovat yksikössä ja perusmuodossa ja sanasto noudattaa aakkosjärjestystä.

Sanastoa voivat hyödyntää jatkossa jo ammatissa toimivat tulkit ja tulkkiopiskelijat. Sanaston laatiminen kehitti minua ammatillisesti niin tulkkauksissa kuin kahden kielen hallinnassa.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni on kehittämispainotteinen. Laadin mielenterveysalan ja rajatun yksilöpsykoterapiaistuntojen keskeisten käsitteiden suomi–somali-sanaston. Sanaston laadin vuosien mittaan tulkkauksen valmistautumisvaiheessa ja itse tulkkaustilanteissa keräämiäni termien pohjalta eli havainnoimalla. Käytin sanaston laadinnassa myös mielenterveys- ja psykoterapia-alojen kirjallisuutta. Pyrin löytämään mahdollisimman tarkat vastineet suomenkielisille termeille. Tämän opinnäytetyön valmistumisen aikoihin Kotimaisten kielten keskus (Kotus) julkaisee Suomessa ensimmäisen suomi–somali-sanakirjan.

Tämänhetkisen sanakirjavajeen vuoksi jouduin käyttämään olemassa olevia englanninkielisiä lääketieteen sanakirjoja. Sanaston laajuuden olen rajannut noin sataan sanaan. Ne ovat yksikössä ja perusmuodossa. Lisäksi sanasto noudattaa aakkosjärjestystä. Sanaston laadinta auttoi minua kasvamaan ammatillisesti, sillä tutustuin tarkemmin alaan, jota säännöllisesti tulkkään. Ymmärsin sen käsitteitä täsmällisemmin kartutin omaa sanavarastoani. Opin myös sanastotyöstä ja ymmärrän entistä paremmin, kuinka tärkeää on ammatillisuus näinkin vaativissa viestintätilanteissa. Sanastosta hyötyvät jatkossa jo ammatissa toimivat tulkit ja tulkkiopiskelijat.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA TIETOPERUSTA

Opinnäytetyötäni varten selvitin aluksi pysyvän oleskeluluvan saaneiden somalien määrän Suomessa. Tiedot löytyivät Maahanmuuttoviraston sivustolta. Näin sain käsityksen somalinkielisten henkilöiden määrän kehityksestä Suomessa ja pyrin ymmärtämään, mitä se merkitsee tulkkaustarpeen kehitykselle. Seuraavaksi tutustuin sanastotyötä koskevaan kirjallisuuteen, sillä halusin saada mahdollisimman vankan pohjan sanaston laatimista varten. Opintojeni aikana tutustuin jo sanastotyön teoriaan, joten aihe oli minulle tuttu. Tämän opinnäytetyön sanasto on laadittu Sanastokeskuksen eli TSK:n Sanastotyö – Mitä, miksi ja kenelle? -ohjeen sekä TSK:n sivuston antamien suositusten pohjalta. Sanastotyössä käytin myös Suonuutin (2012) Sanastotyön opasta. Näistä etsin myös sanastotyöhön liittyvien käsitteiden määritelmät.

Käytin opinnäytetyössäni mielenterveyden, psykoterapian ja psykiatrian alojen kirjallisuutta. Tavoitteenani oli ymmärtää paremmin mielenterveysalaa ja psykoterapiaa sekä niihin liittyvää käsitteistöä. Teoksista hain opinnäytetyöhöni määrällisesti useimmin esiintyvää psykoterapiaan ja terapiaan liittyvää sanastoa sekä määritelmiä. Lopulta päädyin käyttämään määritelmässä Duodecimin Terveyskirjaston virallisia määritelmiä varmistaakseni niiden luotettavuuden ja yhtenevyyden. Määritelmät olivat minulle tärkeitä, vaikka jätinkin ne lopullisesta opinnäytetyöstäni pois sanaston laajuuden vuoksi. Määritelmien avulla ymmärsin kuitenkin täsmällisesti termien merkityksen. Käytin määritelmiä avukseni kääntäessäni termin, mikäli en löytänyt muusta lähdeaineisosta somalinkielistä vastinetta.

3.1 Mielenterveys ja psykoterapia

Mielenterveyden psykologia -teoksessa esitetään Sigmund Freudin määritelmä ”Mielenterveys on kyky rakastaa ja tehdä työtä” (Nordling & Toivio 2009, 308). WHO:n määritelmän mukaan ”Mielenterveys on hyvinvoinnin tila, jossa yksilö ym-

märtää omat kykynsä, pystyy toimimaan elämän normaalistressissä, pystyy työskentelemään tuottavasti tai tuloksellisesti, ja pystyy toimimaan yhteisönsä jäsenenä" (Nordling & Toivio 2009, 308).

Toivio ja Nordling määrittelevät psyykkisen pahoinvoinnin mielenterveyden ongelmiksi ja psyykkiseksi rasittuneisuudeksi, ahdistuneisuuteen ja oireisiin liittyväksi toimintakyvyn alenemiseksi sekä diagnostisoitavissa oleviksi mielenterveyden häiriöiksi (Toivio & Nordling 2009, 308).

Toivio ja Nordling määrittelevät psykoterapian seuraavasti: "Laajasti määritellen psykoterapia on tavoitteellista toimintaa, jonka tarkoituksena on poistaa tai lievittää mielenterveyden ongelmia ja häiriöitä" (Toivio & Nordling 2009, 247).

Toivio ja Nordling toteavat myös, että viime kädessä psykoterapialla tarkoitetaan jäseneltyä vuorovaikutusprosessia potilaan ja häntä hoitavan henkilön välillä. Tämä prosessi tavoittelee psyykkisten häiriöiden ja ongelmien lieventämistä tai niiden poistamista. (Toivio & Nordling 2009, 247.)

Psykoterapiaistuntoja on Toivion ja Nordlingin mukaan (2009, 247) säännöllisesti yhdestä kolmeen kertaan viikossa. Yksi yksilöistunto kestää tavallisimmin 45–50 minuuttia. Pari- ja ryhmäterapiassa istunto on hieman pidempi eli tavallisesti noin puolitoista tuntia ja istuntoja on harvemmin kuin yksilöterapiassa. Olen toiminut tulkkina yksinomaan yksilöterapiaistunnoissa, joiden pohjalta laadin myös opinäytetyötäni varten niihin liittyvän keskeisen sanaston.

Mielenterveystalon määritelmän mukaan "psykoterapiassa on kyse jäseneltyä vuorovaikutuksellisesta prosessista asiakkaan ja hoitavan henkilön välillä. Se pohjautuu vakiintuneeseen ja koeteltuun psykologiseen tietopohjaan ja sen puitteet määritellään hoitosopimuksessa. Psykoterapiaa toteuttavat psykoterapeutit, joilla on tarvittava koulutus ja kokemus. Lyhyt psykoterapia kestää useimmiten 10–20 kertaa, pidempi psykoterapia 1–3 vuotta. Käyntejä on yleensä 1–2 kertaa viikossa." (Mielenterveystalo. Psykoterapiaan hakeutujan opas.)

Mielenterveystalon määritelmässä nousee esiin edellä mainittu psyykkisen kärsimyksen lievittäminen tai poistaminen. Psykoterapian tarkoitus on myös lisätä itsetuntemusta ja edesauttaa toimintakyvyn lisääntymistä sekä itsenäistä selviytymistä. Psykoterapia perustuu yleensä terapeuttiseen keskusteluun tai erilaisiin toiminnallisiin menetelmiin. Psykoterapia on terveydenhuollon tavoitteellista ja ammatillista toimintaa. (Mielenterveystalo. Psykoterapiaan hakeutujan opas.)

Opinnäytetyössäni korostan, että ammatillisuus koskee myös tulkin toimintaa terapiaistunnoissa. Sanaston hallinta on olennainen osa asioimistulkin ammatillisuutta, jotta tämän kaltainen vuorovaikutuksellinen hoito- ja kuntoutusmuoto voi onnistua. Työssään itsevarma, vakuuttava ja rauhallinen tulkki, joka hallitsee myös tulkattavan aiheen luo osaltaan luottamusta terapiaistuntoon.

3.2 Asioimistulkkaus

Tulkki voidaan määritellä kulttuurien välisen viestinnän ammattilaiseksi, joka välittää viestit puolueettomasti kielen ja kulttuurirajojen yli. Asioimistulkki on vaitiolovelvollinen. Asioimistulkin ammattitaito koostuu monista taidoista ja vaatimuksista. Tulkilla tulee olla työnsä perusedellytykset ja hänen täytyy tuntea tulkin rooli ja etiikka. Lisäksi tulkin on hallittava tulkkauskielensä ja kulttuurinsa. Tulkin on hallittava tulkkaustekniikka ja tunnettava tulkkausalansa sekä hallittava ammattisanasto ja fraseologia. Tulkkaustilanteen hallinta on yksi asioimistulkin ammattitaidon vaatimuksista. (Oittinen & Mäkinen 2007, 299.) Asioimistulkeilla on oma ammattisäännöstönsä (Liite 2).

”Asioimistulkkauksella tarkoitetaan suomalaisen viranomaisen ja maahanmuuttajan, pakolaisen tai muun ulkomaalaisen henkilön välisen keskustelun, neuvottelun tai kuulustelun tulkkausta pääsääntöisesti konsekutiivi- eli peräkkäispuhuttamenetelmällä” (Oittinen & Mäkinen 2007, 294). Suomessa asioimistulkkausta käytetään eniten maahanmuuttajakielissä, joista somali on yksi. Asioimistulkkausta tarvitaan arkipäivän tilanteissa, kuten lääkärikäynnillä tai vaikkapa poliisilaitoksella.

Asioimistulkkauksen tarve alkoi nopeasti kasvaa 1990-luvun alussa. Tuolloin Suomeen saapuivat ensimmäiset pakolaisryhmät Somaliasta, jossa oli sisällissota sekä Balkanilta Balkanin sodan seurauksena. Asioimistulkkia tarvittiin jo 1970-luvulla Chilestä tuleville pakolaisille sekä seuraavana vuosikymmenellä Vietnamin ”venepakolaisille”. Ensimmäiset harvinaisten kielten tulkit pikakoulu-tettiin niistä maahanmuuttajista, jotka olivat oleskelleet Suomessa jo pidempään. He hallitsivat riittävän hyvin suomen kielen ja kulttuurin. Tämän jälkeen asioimistulkkaus on kehittynyt suhteellisen hyvin järjestäytyneeksi toiminnaksi. (Oittinen & Mäkinen 2007, 295.)

Nykyisin Suomessa on alueellisia asioimistulkkikeskuksia lähinnä maan suurimissa kaupungeissa sekä yksityisiä tulkkikeskuksia erityisesti pääkaupunkiseudulla. Oikeudesta saada tulkkauspalveluita säädetään suomalaisessa lainsäädännössä muun muassa kielilaissa, hallintomenettelylaissa ja laissa potilaan oikeuksista. Asioimistulkkeja koulutetaan muun muassa ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa sekä muutamassa ammattikorkeakoulussa. Harvinaisten kielten asioimistulkkeja (Tulkki AMK) koulutetaan Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Asioimistulkin ammatti on vaativa sillä tulkkaustilanteella voi olla vaikkapa turvapaikanhakijalle tai psykiatrista hoitoa saavalle henkilölle ratkaiseva merkitys koko tämän loppuelämän kannalta. Asioimistulkkina oppii jatkuvasti uutta. Ammatissa tutustuu moniin eri aloihin ja ihmisiin. Toisaalta tulkki tilataan usein tilanteisiin, jossa selvitetään ongelmia. Työ voi siten olla raskasta ja kuormittavaa. Näin on esimerkiksi terapiaistuntoja tulkattaessa. Nykyisin jotkin tulkkikeskukset järjestävät tulkeille työnohjausta.

3.3 Sanaston merkitys asioimistulkkauksessa

Suomessa asioimistulkit eivät yleensä erikoistuu tietyn alan tulkkauksiin työtarjonnan vähyydestä johtuen. Siksi asioimistulkit pyrkivät hankkimaan mahdollisimman laajaa eri alojen sanastoa.

Tulkit eivät yleensä erikoistu minkään tietyn alan tulkkauksiin, vaan heidän ammattitaitoonsa kuuluu tiedonhankinta ja perehtyminen aina kulloiseenkin aiheeseen ja sen sanastoon. Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton mukaan tulkki on siis vastuussa valmistautumisestaan, jolla hän pyrkii ennakoimaan tulevaa tulkkauksitilannetta ja siihen liittyvää sanastoa. Mitä erikoisemmasta ja spesifisemmästä aiheesta on kyse, sitä tärkeämpää on laatia hyvä sanasto tukemaan tulkkauksityötä. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto Saresvuon ja Ojasen mukaan tulkin olisi hyvä jo uransa alkuvaiheessa ryhtyä keräämään järjestelmällisesti termejä ja fraaseja. Asioimistulkin on sanastoa laatiessaan säilytettävä lähdekritiikki eli pyrittävä käyttämään luotettavaa ja todenmukaista tietoa. (Saresvuo & Ojanen 1988, 80.)

Kun tulkki käyttää työssään alan vakiintunutta sanastoa ja käyttää järjestelmällisesti saman asiakkaan kanssa samoja termejä, viestintä on sujuvaa. Toisinaan tulkki tosin joutuu avaamaan asiakkaalle vieraita käsitteitä. Tämä saattaa johtua esimerkiksi yhteiskunnallisista ja kulttuurisista eroista. Maiden järjestelmät voivat olla hyvinkin erilaisia.

On myös tilanteita, joissa sama tulkki ei aina pääse tulkkamaan samalle asiakkaalle. Psykoterapiaistunnoissa pyritään kuitenkin siihen, että peruskuvio pysyisi samana. Toisin sanoen paikka, psykoterapeutti ja tulkki olisivat aina samoja ja tuttuja ja turvallisia asiakkaalle. Samaa tulkkia ei kuitenkaan aina saa paikalle. Siksi on tärkeää, että tulkit käyttävät yhtenevää kieltä näin herkällä alalla.

4 PSYKOTERAPIAISTUNTOJEN TULKKAUS

Olen tulkannut yksilöterapiaistunnoissa, jotka kestävät tavallisimmin 45–50 minuuttia. Toisinaan tulkaukset ovat kestäneet jopa pidempään. Tavallisesti terapiaistuntoon osallistuvat vain terapeutti ja asiakas. Tilanteen dynamiikka muuttuu, kun tilaan tulee tulkki.

Kokemukseni mukaan somalialaisten suhtautumistavassa psykoterapiaan ilmenee eroja sukupuolten ja sukupolvien välillä. Suurin osa asiakkaista on aikuisia miehiä, nuoria poikia on enemmän kuin tyttöjä, aikuisia naisia harvemmin.

Miehet suhtautuvat psykoterapiaan usein melko kielteisesti ja tulevat terapiaan pääsääntöisesti lähetteellä, ikään kuin pakosta. Miehillä on jo terapiaan tullessaan selkeä oletamus, etteivät he tule hyötymään terapiasta. Heillä on usein psykosomaattisia oireita, jotka he tulkitsevat pelkästään fyysisiksi sairauksiksi. Toisaalta he saattavat myös tuoda julki, etteivät tarvitse terapiaa, vaan oireet päättyisivät, mikäli he saisivat perheensä Suomeen.

Naiset tulevat terapiaan usein sosiaalityöntekijän suostuttelemana. Naiset suhtautuvat miehiä myönteisemmin terapiaan, mutta keskittyvät usein mieluummin kuuntelemaan terapeuttia puhumisen sijaan. Naiset eivät juurikaan puhu tunteistaan vaan olotilastaan, esimerkiksi väsymyksestä. Naiset sitoutuvat terapiaan miehiä paremmin. Nuorten poikien suhtautuminen on miesten tavoin melko kielteinen. Pojat kokevat, etteivät he hyödy terapiasta, eivätkä usko traumaattisen taustan voivan vaikuttaa nykyhetkeen.

Kaikkien somalien yhteisenä piirteenä terapia-asiakkaana ilmenee vaikeus puhua tunteistaan ja pahasta olostaan. Kysymyksiin miten voit ja miltä tuntuu he vastaavat pääsääntöisesti voivansa hyvin, vaikka totuus olisikin toinen.

Kokemukseni perusteella terapiaistunnot sujuvat melko kaavamaisesti. Alussa on aloitus ja tilaan tuleminen sekä kuulumisten vaihto, jota seuraa päällimmäisenä asiakkaan mielessä olevasta aiheesta keskustelu. Lopussa on istunnon päättäminen. Olen huomannut, että aloitus on hankalin. Tämä saattaa liittyä siihen, että somalinkieliselle asiakkaalle ajatus terapiasta on kovin vieras.

Luottamuksen syntyminen vie aikansa. Tulkkina ei saa puuttua asioiden kehittymiseen. Tulkki on tilassa ja istunnossa neutraalisti sekä välittää niin asiakkaan mahdollisen turhautumisen tunteen kuin viestinkin sekä terapeutin rohkaisevan puheen ja eleet. Tulkki on tilanteessa mukana koko olemuksellaan. Istunnossa käsitellään hyvin henkilökohtaisia asioita. Tärkeää on luoda luottamuksellinen ilmapiiri, joka ei saa kärsiä kolmannenkaan osapuolen eli tulkin läsnäolosta.

Hagman viittaa Buchertin ja Vuorennon tutkimukseen todetessaan, että terapeutin ja asiakkaan yhteinen äidinkieli nähdään psykoterapeuttisen työn ihanteellisena lähtökohtana ja tutkimusten mukaan tulkin läsnäolo on koettu hankalaksi (Hagman 2017, 51). Tulkin käyttö luo terapiatyöskentelylle erityispiirteitä mutta ei kuitenkaan tutkimuksen mukaan ole terapeuttisen työn este silloin, kun erityispiirteet tunnistetaan ja otetaan huomioon. Hagman nostaa esiin Istanbul Protocol -asiakirjan, jonka mukaan tulkeilla tulisi olla vuorovaikutustaitojen ja kielitaidon lisäksi psykiatrista tietämystä. Erityisen tärkeää on luottamuksellisuus. (Hagman 2017, 51.)

Kieli nousee toisinaan haasteeksi myös somalinkielisten kesken. Somalin kielessä on kolme yleistä murretta, jotka ovat banaadiri, maay ja maxaad tiri. Banaadiria puhutaan Etelä-Somaliassa rannikkoseudulla ja maayaa Etelä-Somalian sisämaassa Baay ja Bakool lääneissä. Maxaad tiri on valittu viralliseksi kieleksi, koska noin 80 % somalialaisista puhuu tätä virallista kieltä Keski- ja Pohjois-Somaliassa sekä osassa Etelä-Somaliaa. Somalin kielen murteet eroavat toisistaan merkittävästi. Kaikilta edellä mainituilta alueilta on lähtöisin ihmisiä, jotka voivat olla terapia-asiakkaita, eikä heillä näin ollen välttämättä ole sama äidinkieli kuin maxaad tiriä puhuvalla tulkilla. Somalian rauhattomasta lähihistoriasta johtuen

opetus on kärsinyt maassa ja kaikilla somalialaisilla ei ole mahdollisuutta opiskella virallista kieltä. Valtaosalla Suomessa tulkkeina toimivien somalialaisten äidinkieli on maxaad tiri; banaadiria ja maayaa puhuvia on vain muutama.

Tulkille voi olla haastavaa välittää esimerkiksi asiakkaidensa tunteet, äänenpainot, sanavalinnat ja nonverbaalit ilmaukset. Terapeutti näkee asiakkaansa reaktiot, muttei ymmärrä kieltä ilman tulkin apua, ja asiakas puolestaan ei ymmärrä terapeutin kieltä ilman tulkia, vaikka näkee terapeutin ilmeet ja eleet.

Eri kulttuureissa sama ilme voi tarkoittaa aivan eri asiaa. Esimerkiksi silmiin katsominen on Suomessa suositeltavaa ja kertoo kiinnostuksesta sekä arvostuksesta. Somalialaisessa kulttuurissa silmiin katsomista sen sijaan vältetään, sillä kulttuurissa ihailaan nöyryyttä, joka edellyttää katseen painamista alaspäin. Silmiin katsominen tulkitaan näin ylimieliseksi eleeksi. Tulkin tehtävä onkin haasteellinen viestin välittäjänä yli kieli- ja kulttuurirajojen näin vaativalla alalla, jossa myös sanasto asettaa omat vaatimuksensa.

Oman haasteensa tulkkaukseen tuovat myös vaikeiden aiheiden käsittely, kuten vaikkapa traumaista keskusteleminen. Aiheet voivat tulla hyvinkin lähelle tulkin omaa kokemustaustaa ja nostaa tunteita pintaan. Vaikkei näin olisi, käsiteltävät aiheet voivat koskettaa ja jopa liikuttaa tulkia, mikä saattaa kuultaa hänen äänestään. Tulkin on pyrittävä pitäytymään omassa ammattiroolissaan. Istunnoissa mahdollisesti pintaan nousseita tuntemuksiaan hän voi työstää myöhemmin työnohjauksessa.

Hagman viittaa Suikkasen ja Millerin ym. tutkimukseen, jonka mukaan terapeutin ja asiakkaan luottamuksellisen suhteen syntymiselle saattaa aiheuttaa haasteita myös se, että monesti tiivis suhde syntyykin nopeammin tulkin ja asiakkaan kuin asiakkaan ja terapeutin välille. Näin asiakkaan transferenssi, joka on terapiasuhteen kannalta välttämätön, kohdistuu usein ensin tulkkiin ja vasta myöhemmin osittain myös terapeuttiin. Tämä nähdään kuitenkin ymmärrettävänä ja vaatii terapeutilta kärsivällisyyttä antaa suhteen kehittymiselle riittävästi aikaa. Terapeutin tulee ottaa huomioon tulkin läsnäolo ja nähtävä tulkki erillisenä ammattilaisena. Suositeltavaa onkin terapeutin ja tulkin välinen keskustelu asiakkaan

kanssa käsiteltävistä asioista ennen istuntoa. Samalla terapeutti saa käsityksen tulkin ammattitaidosta. Suositeltavaa on myös, ettei asiakkaan ja tulkin välillä ole terapiaistuntojen ulkopuolella sosiaalista kanssakäymistä. (Hagman 2017, 52.)

5 SANASTOTYÖ

Viestinnästä suurin osa perustuu yleiskieleen. Erikoistiedon alueilla kuten psykoterapiaistunnoissa käytetään yleiskielen lisäksi erikoiskieltä. On tärkeää, että erikoisalalla ihmiset ymmärtävät yksiselitteisesti, mitä eri nimitykset tarkoittavat. Mikäli termit olisivat kirjavia, se vaikeuttaisi viestintää, ja siksi tarvitaan sanastotyötä.

5.1 Yleiskieli ja erikoiskieli

Tyysteri (2009, 5) määrittelee yleiskielen seuraavasti: ”Yleiskielellä tarkoitetaan sitä eri ikä- ja ammattiryhmille yhteistä kielimuotoa, jota käytetään esimerkiksi joukkoviestinnässä. Yleiskieli noudattaa kirjakielen normeja, ja siinä käytetään yleisesti tunnetuksi tiedettyä sanastoa sekä riittävän yksinkertaisia virke- ja lauserakenteita. Erikoiskielet puolestaan ovat kielimuotoja, joita käytetään viestinnässä tietyillä erikoisaloilla, esimerkiksi jonkin ammattialan piirissä.”

”Erikoiskielet eivät ole itsenäisiä kieliä, vaan ne ovat muusta kielestä riippuvaisia. Niissä käytetään samaa perussanastoa kuin yleiskielessäkin, ja myös ne noudattavat kirjakielen normeja. Yleiskielestä erikoiskieliä erottaa niissä perussanaston lisäksi käytettävä oma sanasto, termistö. Lisäksi ne voivat erota yleiskielestä tyylillisiltä ja syntaktisilta piirteiltään. Eri erikoiskielet eroavat myös toisistaan esimerkiksi sen osalta, kuinka vierasta niiden sanasto on suurelle yleisölle”. (Tyysteri 2009, 5.)

5.2 Tarkoitteen, käsitteen, termin ja määritelmän väliset suhteet

KUVIO 1. Tarkoite, käsite, termi ja määritelmä

Sanastokeskus TSK ry:n mukaan käsite on tiedon yksikkö. Se muodostuu käsitepiirteiden ainutkertaisesta yhdistelmästä. Käsitteitä käytetään, kun jäsennetään tietoa, eivätkä ne välttämättä ole kielisidonnaisia. Eri kielissä tosin yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaiset tekijät vaikuttavat usein siihen, että syntyy erilainen käsitejako. Käsitettä vastaavaa kielellistä ilmausta ei ole välttämättä vakiintunut kaikille käsitteille.

Termi voidaan määritellä erikoisalalla käytettäväksi yleiskäsitteen nimitykseksi. Esimerkiksi tulkkaus-termi viittaa tulkkausalaan kuuluvaan yleiskäsitteeseen. Määritelmä puolestaan on käsitteen kuvaus. Tämän kuvauksen tehtävänä on erottaa kyseinen käsite sen lähikäsitteistä.

Käsitejärjestelmä on järjestelmä, joka muodostuu käsitteistä ja niiden välisistä käsitesuhteista. Ne voidaan lisäksi luokitella sen mukaan millaisia suhteita käsitteiden välillä on. Näitä luokkia ovat hierarkkiset, koostumussuhteiset tai funktionaaliset käsitejärjestelmät. Laajemman yläkäsitteen ja sitä suppeamman ala-käsitteen välillä on hierarkkinen suhde. Alakäsite on tavallaan yläkäsitteen erikoistapaus. Sillä on kaikki yläkäsitteen piirteet ja vähintään yksi lisäpiirre. Sitä vastaa myös suppeampi joukko tarkoituksia kuin yläkäsitettä. Esimerkiksi ”asioimistulkkaus on eräänlainen tulkkaus”.

TSK:n mukaan alakäsitteet ovat koostumussuhteessa osia yläkäsitteenä olevasta kokonaisuudesta. ”Yläkäsitteen piirteet eivät kuitenkaan sisälly alakäsitteeseen kuten hierarkkisessa käsitejärjestelmässä. Esimerkiksi käsitejärjestelmä koostuu käsitteistä ja käsitesuhteista. Koostumussuhteisesta alakäsitteestä ei voida todeta lausetta ”Y on eräänlainen X”.

”Funktiosuhteina kuvataan laaja joukko erilaisia käsitesuhteita, joita ei voida luokitella hierarkkisiksi tai koostumussuhteiksi. Niitä ovat esimerkiksi ajalliset, paikalliset, toiminnalliset, välineelliset sekä alkuperään ja syntyyn liittyvät suhteet. Funktiosuhteen tyyppi käy yleensä ilmi määritelmän kielellisestä muodosta”. (TSK, 2018, Sanastojen laatimisesta)

5.3 Sanaston laadinnan haasteet ja sanastotyö prosessina

Olen tulkkaukseni kerännyt mielenterveyteen ja erityisesti terapiaistuntoihin liittyvää sanastoa suomi–somali-sanastoa jo muutaman vuoden ajan. Olen käyttänyt sanaston keruussa siis myös havainnointia eli observointia, joka on yksi aineistonhankintamenetelmä. Siinä tutkittavasta ilmiöstä kootaan tietoa sitä seuraamalla ja tekemällä havaintoja (Jyväskylän yliopisto, 2015, Havainnointi eli observointi). Havainnoinnin tein yksilöpsykoterapiaistunnoissa verbaalista ilmaisusta tekemällä muistiinpanoja. Siksi minulla oli jo ennen varsinaista opinnäytetyöprosessia melko kattava tiedosto. Tarkistin siinä olevat termit ja niiden määritelmät lukemani aineiston pohjalta ja tein päätöksen siitä, mitkä termit otan mukaan opinnäytetyön tuloksena syntyvään sanastoon. Keräsin lähteistäni ja terapiaistunnoista termejä ja vein ne opinnäytetyötä varten tekemääni Excel-taulukoon. Kun olin tarkistanut oikeinkirjoituksen, etsin termien vastineet ja määritelmät marraskuun aikana. Samanaikaisesti kirjoitin teoriaosuutta. Kirjasin prosessin eri vaiheet ylös.

Sanaston laajuus on noin 100 psykoterapiaistuntoihin liittyvää keskeistä termiä. Valitsin termit havaitsemani frekvenssin eli toistuvuuden perusteella. Laajemman sanaston laatiminen olisi näkemykseni mukaan ollut turhan mittava työ opinnäytetyöksi. Mikäli sanasto olisi ollut laajempi, olisin joutunut jättämään suomenkieliset määritelmät pois jo aikataulusyistä. Tutustuttuani sanastotyön periaatteisiin päädyin siihen, että termit ovat yksikössä ja perusmuodossa. Jouduin turvautumaan englantiin välikielenä, sillä suomi–somali-sanakirjaa ei vielä ole julkaistu. Käytin Duodecimin-sivustoa hyväkseni etsiessäni vastineita termeille suomesta englantiin. Sen jälkeen etsin englanti–somali-sanakirjasta käännöksen termeille. Suomenkielisen Duodecimin määritelmän pohjalta pyrin tarkistamaan, että somalinkielinen sana vastaa sisällöltään suomenkielistä termiä. Löysin sanastolle myös ulkopuolisen asioimistulkkina ja kääntäjänä toimivan suomea ja somalin kieltä hallitsevan asiantuntijan arvioimaan termien luotettavuuden. Sanaston termien lopullinen lukumäärä eli 100 termiä oli valmis marraskuussa 2017.

TSK:n ohjeissa painotetaan, että hyvällä suunnittelulla voidaan välttää monta ongelmaa. Toimin ohjeiden mukaisesti ja valitsin aiheeni huolellisesti. Aihe kiinnosti minua henkilökohtaisesti. Aluksi pohdin sanaston laatimista mielenterveyteen liittyvistä termeistä, mutta totesin aiheen olevan liian laajaksi opinnäytetyöhön. Rajasin siksi aiheeni koskemaan pelkästään yksilöpsykoterapiaistuntoihin liittyviä termejä. Tämän jälkeen totesin sanaston paisuvan liian laajaksi, joten rajasin sanaston koskemaan noin sataa keskeisintä termiä. Valitsin nämä termit frekvenssin eli määrällisen toistuvuuden perusteella. Termit toistuivat istunnoissa, joissa toimin tulkkina, sekä alan kirjallisuudessa. Suomi–somali-sanaston laadinnassa käytin välikielenä englantia. Jätin tämän kielen kuitenkin pois lopullisesta opinnäytetyöstäni, vaikka jälkikäteen ajateltuna se olisi voinut olla mukana yhtenä kielenä. Sanaston laadinnan tarkoitus on auttaa minua kasvamaan ammatillisesti tulkkina. Hallitsen paremmin tulkattavan alan käsitteet ja samalla opinnäytetyön tuloksena syntyvä suomi–somali-sanasto palvelee jo ammatissa toimivia tulkkeja kuin tulkkioiskelijoitakin.

Ennen varsinaisen sanastotyön aloittamista halusin varmistaa, että tunnen riittävästi hyvin niin käsiteltävän aiheen kuin sanastotyön menetelmätkin. Rajasin tiedonhakuni tuoreimpiin psykoterapia-alan julkaisuihin sekä tutustuin sanastotyön perusteisiin monien eri lähteiden kautta. Mietin, mitä tietoja halusin ottaa mukaan kustakin käsitteestä tai termistä. Halusin laatia lyhyen ja ytimekkään sanaston kohderyhmän mukaan eli laadin sanaston suomi–somali-tulkausta varten. Työmenetelmäksi valitsin sanaston keräämisen niin psykoterapiaistunnoista kuin alan kirjallisuudesta.

Sanaston tietorakenteeksi valitsin yksinkertaisen ja selkeän aakkosjärjestyksessä olevan sanaston. Aakkosjärjestys on valittu suomenkielisten perusmuodossa ja yksikössä olevien sanojen mukaan. Sanat ovat niin substantiiveja että adjektiiveja. Tämä johtuu siitä, että psykoterapiassa käsitellään paljon tunteisiin liittyvää sanastoa ja monet tunteet kuvataan adjektiiveina kuten ”olen masentunut”. Tallennusmenetelmäksi valitsin Excel-taulukon, jota voin jatkossa päivittää. Taulukkoa on kätevä myös pitää mukana tulkin työssä mobiiliversioina. Laadin sanaston yksin, joten muita henkilöitä ei osallistunut valittuihin työmenetelmiin eikä heitä tarvinnut perehdyttää.

Arvioin sanaston laatimiseen tarvittavaksi työmääräksi noin viisi kuukautta sanaston keruuta ja taulukon laatimista varten. Tässä ajassa näin olevan myös mahdollista tutustua yhtäaikaisesti tarvittavaan teoriaan. Välitavoitteet määräytyivät pitkälti opinnäytetyöprosessin aikataulutuksen mukaisesti aina ideapaperin esittämisestä lopullisen työn tallentamiseen. Työ eteni aikataulun mukaisesti. Tässä vaiheessa en vielä ole tiedottanut muille tahoille sanastostani. Arvelen sen kuitenkin kiinnostavan erityisesti muita somalitulkkkeja sekä tulkkioiskelijoita. Teen sanastooni myös muutoksia mahdollisen palautteen johdosta.

5.4 Esimerkkejä vastinehausta ja käännösratkaisuista

Suomenkielinen sanasto syntyi alan kirjallisuuden, luotettavien internet-sivustojen ja psykoterapiaistunnoissa keräämieni termien pohjalta. Pääsääntöisesti somalinkieliset vastineet näille termeille oli helppo löytää luotettavilta englanninkielisiltä internetsivustoilta. Kotuksen lähiaikoina julkaistavasta sanakirjasta pystyin yhdessä suomi–somalikiääntäjän ja asioimistulkin kanssa löytämään valtaosalle termeistä hyvän vastineen. Esimerkkejä näistä psykoterapiaistunnoissa toistuvista termeistä ovat muun muassa epäonnistuminen, hoito, häiriö, häpeä, itsemurha, jännitys, kokemus, kärsimys, lääkitys, masennus, mielenterveys, oire, pelko ja pettymys. Nämä termit ovat käytössä niin sanotussa yleiskielessä ja samalla liittyvät keskeisesti psykoterapiaistuntojen kieleen.

Haastavaa oli löytää somalinkielisiä kuvaavia ja osuvia vastineita sellaisille termeille kuten avuttomuus ja skitsofrenia.

Avuttomuus termin avasin selittämällä sanan merkityksen. Käänsin termin ”waxqabsi waa”, joka tarkoittaa henkilön kykenemättömyyttä tehdä jotain. Samoin termi empatia kääntyi ”u damqasho”, joka tarkoittaa kykyä kokea toisen ihmisen mielentila tai taitoa jakaa toisen tunnetila. Käännöksessä tukeuduin skopos-teoriaan, eli kääntämistä ohjaava tekijä oli käyttötarkoitus. Käännösstrategiani oli kouttaminen eli pyrin muuttamaan lähtökielisen termin vierauden kohdeyleisölle

tutummaksi. Vastaava esimerkki on termin diagnoosi kääntäminen. Sen vastineeksi sanastossa tuli ”cudur-aqoonsi”. Se kertoo, minkälainen sairaus on tunnistettu. Merkitys siirtyy kielestä toiseen.

Somalinkielisille termeille on sanastossa usein kaksi eri vastinetta. Tästä esimerkkinä on itsetuhoisuus. Sen vastine ensimmäinen vastine on ”is baabi’in” ja sitten toisena vaihtoehtona ”is dumin”. Monille termeille ei ole vielä vakiintunutta somalinkielistä vastinetta. Virallinen, nykymuotoinen somalin kieli on sangen nuori ja tuore. Se syntyi vasta vuonna 1972. Vuosien 1972–1990 välillä kieltä kehittivät Somaliassa viralliset tahot, mutta työ keskeytyi sisällissodan vuoksi. Jotta mahdollisimman moni ymmärtäisi täsmällisesti opinnäytetyön sanaston merkityksen, olen antanut usealle termille kaksi vaihtoehtoista vastinetta. Näin eri alueilta tulevat somalit ymmärtävät todennäköisemmin tulkkausta.

6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden keskiössä on tutkimuksen avoimuus ja julkisuus. Tutkimusetiikassa on kolme keskeistä periaatetta: ei saa valehdella, varastaa tai vahingoittaa. Näin ollen tärkeitä arvoja ovat täsmällisyys, tarkkuus ja rehellisyys. Opinnäytetyössäni en plagioi ja merkitsen lähteet täsmällisesti ja oikein. Nettilähteinä käytän vain virallisia sivustoja kuten Maahanmuuttoviraston eli Migrin tilastoja ja tiedotteita sekä etsin ajantasaista ja tuoretta tietoa.

Koska suomi–somali–sanakirjaa ei ole vielä kokonaisuudessaan julkaistu, käytin luotettavia Duodecimin Terveyskirjaston termejä ja määritelmiä. En tavoittanut Somalian psykiatrisen sairaalan asiantuntijoita opinnäytetyön valmistumisaikataulussa. Sain sanastolle kuitenkin somalin kieltä ja suomea hallitsevan somalin-kielisen tarkistajan, joka on toiminut pitkään asioimistulkkina ja kääntäjänä.

Pietarisen (2002) mukaan tutkimustyön perusvaatimuksia ovat muun muassa tutkijan älyllinen kiinnostus, eli tunnollinen paneutuminen tutkimukseen ja aito kiinnostus tiedon hankkimiseen. Tutkijan on noudatettava hyvä tieteellistä käytäntöä tutkimuksen teossa. Tärkeää on muiden tutkijoiden työn huomioon ottaminen, omien tuloksien esittäminen oikeassa valossa sekä avoimuuden kunnioittaminen. Lisäksi kaikkinaisen vilpillisyys on kielletty eli tutkimuksen on oltava rehellisesti tehty. Tutkijan on myös vaikutettava siihen, että hänen tutkimuksensa tieteellistä informaatiota käytetään eettisten vaatimusten mukaisesti. Tutkija ei saa syyllistyä oman edun tavoitteluun tutkimusta tehdessään tai toimia muulla sellaisella tavalla, joka saattaisi tahrata koko tutkimuksen tekemisen ja tutkijan ammatin maineen. (Pietarinen 2002; Alasuutari 2005, 15–17.)

7 POHDINTA

Kun esitin seminaarissa ideapaperini alkusyksystä 2017, en ymmärtänyt, kuinka vaativaa sanastotyö on. Olin kiinnostunut psykoterapiaistuntojen tulkkauksesta ja ajattelin, että sanaston laatiminen palvelisi minua ja kollegoja sekä psykoterapeuttia ja hänen asiakastaan. Olin jo vuosia kerännyt mielenterveysalan sanastoa. Ymmärsin, että minun piti rajata sanastoni pelkästään psykoterapiaistuntojen sanastoon, sillä sitäkin oli karttunut noin 300 termiä. Joukossa oli kuitenkin lukuisia muiden alojen yleiskielen termejä, jotka olin kirjannut ylös, koska suomi–somalisanakirjaa ei ole vielä julkaistu. Oivalsin, että psykoterapeutti käyttää helposti ymmärrettävää kieltä jo siksi, että somalinkielisille asiakkaille pelkkä psykoterapiakin on uusi hoitomuoto. Keskusteltuani tulkkaamieni psykoterapeuttien kanssa, he kertoivat, että he käyttävät alussa tarkoituksella helpommin ymmärrettävää yleiskieltä, koska he haluavat osoittaa ymmärrystä ja empatiaa ja rohkaista asiakasta puhumaan vaikeistakin asioista. Heidän mukaansa on kuitenkin merkityksellistä pystyä keskustelemaan täsmällisin tunteita ilmaisevin termein.

Suurin työ oli tutustua mielenterveyttä ja psykoterapiaa käsitteleviin teoksiin. Pyrin löytämään mahdollisimman tuoreita teoksia. Sitten tarkistin, löytyivätkö niissä mainitut säännöllisesti toistuvat termit aiemmin laatimassani sanastossa vai pitikö ne lisätä siihen. Lisäksi tarkistin termien määritelmät. Tämä vaihe vei oletettua enemmän aikaa. Päädyin 100 termin keskeiseen yksikössä ja perusmuodossa olevien termien sanastoon. Rajasin sanaston, jotta voisin sisällyttää työhöni myös suomenkieliset määritelmät.

Myös sanastotyön haltuunotto vei paljon aikaa. Halusin toimia eettisesti oikein ja tehdä työni tarkasti ja rehellisesti. Päädyin käyttämään Duodecimien termejä ja määritelmiä (Duodecim, 2018, Terveysportti). Samaiselta sivustolta löytyivät myös luotettavat käännökset termeille englanniksi. Työteliäin vaihe oli vastineiden löytäminen englannista somaliaan. Yritin löytää sanastolle Suomesta ulkopuolista somalinkielistä mielenterveysalan asiantuntijaa arvioimaan termien luotettavuuden, mutta tämä oli mahdotonta.

Olen tyytyväinen, että valitsin sanaston tallennusmuodoksi yksinkertaisen Excel-
taulukon, joka mahdollistaa sanaston jatkuvan päivityksen. Voin lisäksi kuljettaa
sanaston kätevästi mukaan mobiiliversiona tulkkaustilanteisiin. Toivon, että
tulkkiopiskelijat, jotka aikovat tehdä opinnäytetyönsä sanastotyöstä saavat vink-
kejä sanastotyöstä prosessina. Toivon myös, että työni saa täydennystä niin, että
muun kieliset opiskelijat täydentävät sanastoa toisilla kielillä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (2005). Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa (toim.) P.Räsänen, A-H. Anttila & H.Melin 2005. *Tutkimus menetelmien pyörteissä* (-). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Duodecim. Terveysportti. Saatavilla 26.1.2018
<http://www.terveysportti.fi/sovellukset/sanakirjat/#/b/114/A>
- Furman, B. & Ahola, T. (1993). *Terapiasta ratkaisuihin*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Hagman, S. (2017). *Työ on vielä varmasti lapsenkengissä*. Saatavilla 23.2.2018
<https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonis-salaitos-raportti-1-2017-Hagman.pdf>
- Heiskanen, T. & Salonen, K. (1997). *Miten hoidan mielenterveyttäni*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino
- Laukkanen, E. & Marttunen, M. & Miettinen, S & Pietikäinen, M. (2006). *Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Lönnqvist, J. & Partonen, T. & Marttunen, M. & Henriksson, M. & Heikkinen, M. (2001). *Psykiatria, Kysymyksiä ja vastauksia*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim
- Lönnqvist, J. & Henriksson, M. & Marttunen, M. & Partonen, T. (toim.) (2017), *Psykiatria*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim
- Mielenterveystalo. *Psykoterapiaan hakeutujan opas*. Saatavilla 26.1.2018
https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/psykoterapiaan_hakeutujan_opas/Pages/default.aspx
- Noppiari, E. & Kiiltomäki, A. & Pesonen, A. (2007). *Mielenterveystyö perusterveydenhuollossa*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy
- Nordling, E. & Toivio, T. (2009). *Mielenterveyden psykologia*. Tampere: Edita Publishing Oy.
- Oittinen, R. & Mäkinen, P. (toim.) 2007. *Alussa oli käännös*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Sanastokeskus. TSK ry. *Tarkoite, käsite, termi ja määritelmä*. Saatavilla 26.1.2018 <http://www.tsk.fi/tiedostot/kuvat/sanastotyto/tetra1fi.gif>

Sanastokeskus. TSK ry. *Terminologian sanasto*. Luettavissa 26.1.2018

<http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/TerminologianSanasto.pdf>

Schubert, C. (2007). *Monikulttuurisuus mielenterveystyössä*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL). Saatavilla 26.1.2018.

<https://www.sktl.fi/>

Tyysteri, L. (2009). *Erikoiskielen yhdyssanojen rakenne erikoiskielen erityisluonteen kuvaajana*. (Pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto). Saatavilla 26.1.2018.

<https://www.doria.fi/handle/10024/13122/browse?value=Tyysteri%C2%20C+Laura&type=author>

LIITTEET:

Liite 1 Psykoterapiaistuntoihin liittyvä sanasto suomi–somali-sanastotyö

Liite 2 Asioimistulkin_ammattisäännöstö

AHDISTUNEISUUS	DIIQASHO, DIIQADAYSNAAN, WALAAC
AKTIVISUUS	FIRFIRCOONI
ALISTUMINEN	HAYINNIMO
AVUTTOMUUS	WAXQABSAN WAA; dareen ah, in qofku aanu waxba qabsan karin
DEPRESSIO	QALBIJAB, TIIRAANYO, MURUGO GAAMURTEY
DIAGNOOSI	CUDUR-AQOONSI, CUDUR ASTAYN
ELÄMÄN HALLINTA	MAARAYNTA NOLOSHA
ELÄMÄNMUUTOS	BEDDELIDDA NOLOSHA
ELÄMÄNTILANNE	XAALADDA NOLOSHA
EMPATIA	U DAMQASHO, DAREEN LA WADAAGIS
EPÄLUULOISUUS	SHAKISANAAN, SHAKIQABID
EPÄONNISTUMINEN	GUULDARRAYSI
EPÄVAKAA	AAN XASILLOONAYN, AAN DEGGANAYN
ERIKOISSAIRAANHOITO	DARYEEL BUKAAN OO KHAAS AH
ERISTÄYTYMINEN	GO,DOOMID, GOONNI JOOGID
ESIOIRE	ASTAAN XANUUNEEDKA HORE, CALAAMADDAHA HORE EE XANUUNKA
FOBIA	BAQDIN CUQDADEED
HAASTE	CARQABAD, XUJO
HAAVOITTUVUUS	DAGNAANSHO, BAYLAHNIMO
HERKKYYS	DAREEMI OG, NUGLAAN
HOIDONTARVE	BAAHIDA DARYEELKA
HOITO	DARYEEL
HOITOSUUNNITELMA	QORSHAHA DARYEELKA
HYVÄKSYMINEN	OGGOLAANSHO
HÄPEÄ	CEEB, SHARAF DHAC
ILOTON	FARXAD LI
IRTAANTUMINEN	KA GOOSASHO
ITKUKOHTAUS	ISKA OOID
ITSEHOITO	IS DARYEELID
ITSELUOTTAMUS	IS AAMINID, ISKU KALSOONI
ITSEMURHA	IS DILID
ITSESYTTÖS	IS EEDAYN
ITSETUHOISUUS	IS BAABI'IN, IS DUMIN
ITSETUNTO	QAB, HAN
JAKSAMINEN	XAMMILID, KARITAAN
JÄNNITYS	KURBASHO, JINDHASHO
KALTOINKOHTELU	SI XUN ULA DHAQMID
KAUHU	NAXDIN
KIDUTUS	SILIC, BAAYAAL, JIRDIL
KIELTÄMINEN	KA REEBID, U DIIDITAAN
KIINTYMYS	KALGACAL
KOKEMUS	WAAYA-ARAGNIMO
KRIISI	XIISAD, XAALAD XUN
KUOLEMA	DHIMASHO
KÄRSIMYS	SILICA, RAFAAD
KÄYTTÄYTYMINEN	HABDHAQAN
LAIMINLYÖNTI	DAYICID
LUONNOLLINEN	DABIICI AH
LUOPUMINEN	KA KAAFTOOMID, WAREEJIN
LÄHIOMAINEN	EHEL
LÄÄKEHOITO	DARYEEL DAAWOOD
MASENNUS	QALBIJAB, TIIRAANYO, MURUGO GAAMURTEY, WALBAHAAR
MASENNUSJAKSO	XILLIGA WALBAHARIDDA
MENETYS	WAAAYID
MIELENTERVEYS	CAAFIMAADKA MAANKA, CAAFIMAADKA DHIMIRKA
MIELENTILATUTKIMUS	BAADHIDDA XAALADDA MAANKA, BAADHITAANKA XAALADDA DHIMIRKA
MIELI	MAAN, DHIMIR, QALBI, NIYAD
MIELIALA	XAALADDA MAANKA, XAALADDA QALBIGA
MIELIALAVAIHTELU	ISBEDBEDDELKA XAALADDA MAANKA, QALBIGA
OIRE	ASTAAN XANUUNEED, ASTAAN CUDUR
PAKKO	KHASAB
PANIIKKIHÄIRIÖ	ARBUSHNAAN ARGAGAX LEH; caafimaaddarro dhimireed oo dhalisa deggegaan la'aan iyo cidhiidhi qalbi ahaaneed
PELKO	BAQDIN
PERSOONALLISUUSHÄIRIÖ	KHALKHALKA SHAKHSIYADEED, CILLAD QOFNIMO
PETTYMYS	NIYADJAB
POIKKEAVA	KA DUWANANAANSHO
PONNISTUS	ISKU TAXALUJIN, DEDAAL
PSYKOTERAPIA	MAAN-DHAYS, DHIMIR DAAWEYN, SAAYKOTERAABIYA
RATKAISU	XAL
RATKASUKESKEYS	XAL KA DUULIDDA
REAGOINTI	FALCELIS
RISKI	HALIS
RISTIRIITA	KHILAAF, ISMAANDHAAF
ROHKEUS	GEESINIMO
RUOKAHALUTTOMUUS	CUNTO XUMO
SELVIYTYMINEN	KA GUBBID
SEURANTA	LA SOCOSHO, ISHA KU HAYN
SOPEUTUMINEN	LA QABSASHO

ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Seuraavat liitot ovat hyväksyneet asioimistulkin ammattisäännösten 30.5.2013: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, Käännösalan asiantuntijat KAJ, Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Suomen kirjoitustulkit ry, Helsingin seudun asioimistulkikeskus, Keski-Suomen tulkikeskus, Kuuloliitto ry ja Kuurojen Liitto ry.

Asioimistulkkaus on viranomaisen, yhteiskunnan virallisen instituution tai jonkin muun tahon ja yksilön tai pienehkön ryhmän välisen dialogin tulkkausta. Tässä säännöstössä tulkilla tarkoitetaan koulutettua ja/tai kokenutta ammattilaista ja tulkkauksen asiantuntijaa, joka on tulkkaustilanteessa täysin puolueeton ja riippumaton.

Ammattisäännöstö sitoo, ellei laista tai asetuksista yksittäistapauksissa toisin johdu, sen laadintaan osallistuneiden, tulkkeja edustavien liittojen jäseniä: puhuttujen ja viitottujen kielten tulkkeja, kirjoitustulkkeja ja puhetta tukevien tai korvaavien menetelmien tulkkeja.

Asioimistulkin eettiset ohjeet

1. Tulkilla on salassapitovelvollisuus.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.
5. Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
8. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.
9. Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.
10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Asiantuntijuus asioimistulkin työssä

Tulkkauksen tavoitteena on välittää asioimistilanteen viestit tarkasti ja siten, että kielellinen tasa-arvo toteutuu. Tasa-arvon toteutumiseksi tulkin velvollisuus ja oikeus on toimia tilanteessa oman alansa asiantuntijana niin, että puolueeton ja laadukas tulkkaus on mahdollista. Tämän vuoksi tulkattavan viestintätilanteen alussa tulkki määrittelee osallistujille tulkin roolin ja tulkkauksen edellytykset. Hän myös puuttuu tarvittaessa esimerkiksi käytännön järjestelyihin taikka vaikuttaa viestin ja tilanteen kulkuun, kun se kattavan tulkkauksen vuoksi on tarpeen.

Tulkki sopii ennen tulkkauksen alkamista osanottajien kanssa siitä, miten osapuolten tulee toimia, jotta tulkki pystyy kattavaan tulkkaukseen. Tulkilla on velvollisuus ja oikeus keskeyttää puhuja saadakseen tulkkausvuoron, jos viestin välittämisen tarkkuus kärsii puheenvuorojen pituuden tai päällekkäisyyksien vuoksi.

Eettisten ohjeiden soveltaminen

1. *Tulkilla on salassapitovelvollisuus.*

Tulkin salassapitovelvollisuus koskee kaikkea toimeksiantoon ja sen osapuoliin liittyvää, suullista ja kirjallista tai muulla tavoin välitettyä informaatiota, jonka tulkki saa tietoonsa valmistautuessaan

toimeksiantoon, toimeksiannon aikana tai ja sen jälkeen, eikä hän saa paljastaa mitään näistä tiedoista kolmansille osapuolille eikä itsenäisesti tuoda toisesta osapuolesta saamaansa tietoa dialogin toisen osapuolen tietoon.

Salassapito koskee myös asiakirjoja ja muuta aineistoa, joihin tulkilla on pääsy tai joita hän vastaanottaa toimeksiannon yhteydessä sekä tulkin muistiinpanoja ja tulkin tuottamaa tulkkausta sen muodosta tai tallentumisesta riippumatta.

2. *Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.*

Tulkki ei aja tulkkaustilanteessa omaa taloudellista tai muuta etuaan eikä käytä mitään toimeksiannon yhteydessä tietoonsa tullutta omaksi tai muiden hyödyksi tai vahingoksi.

3. *Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.*

Tulkin tulee ennen toimeksiannon vastaanottamista selvittää mahdollisimman tarkasti, onko hänellä sukulaisuus-, tunne- tai riippuvaisuussuhdetta jompaankumpaan osapuoleen, onko hän jollakin tavoin osallinen käsiteltävään asiaan tai aiemmin osallistunut sen käsittelyyn taikka onko asian lopputuloksella hänelle välitöntä käytännöllistä tai taloudellista merkitystä tai vaarantuuko hänen puolueettomuutensa tai objektiivisuutensa muista syistä, esimerkiksi lainsäädännöllisin perustein.

Jos tulkki on epävarma siitä, onko hän asiassa esteellinen, hänen on tuotava epäilyksensä osapuolten tietoon ja jätettävä esteellisyys näiden ratkaistavaksi.

4. *Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.*

Ennen toimeksiannon vastaanottamista tulkin tulee selvittää tulkkaustoimeksiannon vaativuus sekä sen edellyttämät tulkkaustekniset valmiudet ja mahdolliset toimeksiantoon sisältyvät eettiset tai henkiset haasteet, jotta hän voi muodostaa mahdollisimman tarkan käsityksen toimeksiannon laadusta ja omien taitojensa riittävydestä kyseisen tehtävän hoitamiseen tämän ammattisäännösten edellyttämällä tavalla.

5. *Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.*

Tulkin työn tavoitteen eli viestin välittämisen ja kielellisen tasa-arvon toteutumiseksi tulkin on perehdyttävä toimeksiannon edellyttämään sanastoon, terminologiaan ja fraseologiaan sekä esille tulevaan aiheeseen tulkkauksen kannalta tarkoituksenmukaisella tarkkuudella. Tulkki valmistautuu tehtävään myös tilanteen edellyttämien muiden viestinnällisten seikkojen kannalta, hänen on esimerkiksi ymmärrettävä tilanteessa vallitsevat roolit ja hierarkiat ja pystyttävä valitsemaan tulkkaustilanteeseen parhaiten soveltuva työskentelytapa.

6. *Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.*

Tulkin tehtävä on välittää kielelliset ja kulttuurisidonnaiset ei-kielelliset viestit mahdollisimman kattavasti ja sisällöllisesti muuttumattomina. Mikäli tulkki ei voi tuottaa vastinetta esim. sanonnoille, sananlaskuille, puheenparsille, harvinaisille termeille ja lyhennyksille, tulkki pyytää puhujaa selvittämään sanomaansa ja informoi siitä kuulijaa. Tulkki ei kuitenkaan selitä asiasisältöjä oma-aloitteisesti kummankaan tulkattavan kielen edustajan puolesta.

7. *Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.*

Tulkki on toimeksiantoa vastaanottaessaan, sen aikana ja sen jälkeen puolueeton ja riippumaton säilyttääkseen luotettavuutensa. Tulkin puolueettomuudella tarkoitetaan sitä, että hänen henkilökohtaiset mielipiteensä tai asenteensa eivät vaikuta hänen työnsä laatuun. Jos tulkkaustilanteessa esiin tulleet asiat ovat tulkin oman etiikan tai moraalin vastaisia, tulkki ei näytä sitä eleillään, äänensävyllään tai

sanavalinnoillaan. Jos tulkki etukäteen tietää, ettei hän pysty tulkkauksitilanteessa olemaan aiheen tai tulkattavien suhteen puolueeton ja ulkopuolinen, hänen tulee kieltäytyä vastaanottamasta tulkkauksia. Tulkkauksitilanteessa tulkki toimii viestin välittäjänä eikä ota kantaa käsiteltävään asiaan tai aiheeseen. Osapuolten tarvitessa tarkennusta johonkin tulkkauksitilanteessa ilmi tulleeseen, he pyytävät tarkennusta toiselta osapuolelta eivätkä tulkilta.

8. *Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.*

Tulkki ei tulkkauksitoimeksiannon aikana ota hoitaakseen muita tehtäviä kuin toimeksiannon edellyttämät tulkkaustehtävät, eikä hän ennen tulkkauksia, sen aikana tai sen jälkeen anna tulkattaville neuvoja tai ohjausta asian hoitamisessa, eikä hän keskustele tulkkauksen aikana esille tulleista asioista. Tulkin tehtäviin kuuluvat ainoastaan kulloinkin käytetyn tulkkauksenmenetelmän mukaiset tulkkaustehtävät. Mahdollisista tulkkaukseen liittyvistä kirjallisista käännöstoista on aina sovittava erikseen.

9. *Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.*

Tulkin tulee kaikessa käyttäytymisessään ja esiintymisessään toimia kunkin tulkkauksiviestintätilanteen edellyttämällä tavalla ottaen huomioon tilanteeseen liittyvät käyttäytymis- ja puukeutumisenormit. Tulkki ei kuitenkaan vastaa osapuolten norminmukaisesta käyttäytymisestä eikä esimerkiksi muokkaa tulkattavaa viestiä odotusten mukaiseksi.

10. *Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkauksia tulkkauksitilanteessa.*

Tulkilla on velvollisuus ja oikeus huolehtia työoloistaan, jotta tulkkauksiviestintä onnistuisi tarkoitetulla tavalla. Hänen tulee viipymättä ilmoittaa tulkkauksia vaikeuttavista seikoista. Tulkkauksia vaikeuttavia tai oleellisesti häiritseviä seikkoja voivat olla esimerkiksi huono tekninen äänentoisto, heikko valaistus, muu kuulemista, ymmärtämistä tai viestintää haittaava häiriö tai tulkin hallitsemasta kielimuodosta voimakkaasti poikkeava murre. Lisäksi tulkki on velvollinen ilmoittamaan välittömästi, jos tilanne muuttuu siten, että hän on ennalta selvitetystä poiketen jonkun osapuolen suhteen esteellinen tai jos tulkkaustehtävän luonne muuttuu oleellisesti siten tai osoittautuu sellaiseksi, että tulkin osaaminen tai valmistautuminen ei ennalta arvioidusta poiketen riitä tehtävän laadukkaaseen suorittamiseen.

11. *Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.*

Tulkki toimii aina ammattikuntansa eettisten sääntöjen mukaisesti, ja käyttäytyy sekä toimeksiannon yhteydessä että vapaa-ajallaan tavalla, joka on omiaan edistämään ammattikunnan arvostusta. Mikäli tulkillla on toimeksiantoa vastaanottaessaan syytä epäillä, että tulkkaukseen liittyy rikollista tai ihmisoikeuksia loukkaavaa toimintaa, hänen ei tule hyväksyä toimeksiantoa.

Tulkki ei heikennä ammattikunnan työoloja hyväksymällä toistuvasti käytäntöjä, joissa tasokas, tarkoituksensa täyttävä tulkkauksia ei ole mahdollista, vaan hänen tulee kieltäytyä toimeksiannosta, joiden yhteydessä sovelletaan tai voidaan olettaa sovellettavan tällaisia käytäntöjä.

Tulkki käsittelee tulkkaukseen liittyviä asioita niin ammattikunnan sisällä kuin sen ulkopuolellakin tavalla, joka edistää laadukkaan tulkkauksen edellytyksiä.

12. *Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.*

Tulkki ylläpitää ja kehittää kaikkia ammatissaan tarvitsemiaan taitoja ja valmiuksia jatkuvasti.